

Walter Kasper

JUMAL KUI PERSOON

Inimese saladuse seletus

JOHANNES ESTO ÜHING
Tartu 2000

Originaal:

Walter Kasper
Der persönliche Gott.
Antwort auf das Geheimnis des Menschen

2. Auflage 1979

Herausgeber: Informationszentrum Berufe der
Kirche, Freiburg

Tõlkinud Kersti Rist
Toimetanud Helju Vals

ISBN 9985-876-15-6

Sisukord

Kes on inimene?	5
Kas Jumal on?	9
Kes Jumal on?	12
Kas Jumal on persoon?	18
Kus kohtame Jumalat?	23
Kuidas Jumal on?	27
Mida tähendab uskuda Jumalasse?	28

Kes on inimene?

Meie, inimesed, oleme kummalised olevused. Me mõtiskleme pidevalt iseenese üle. Ei piisa lihtsalt sellest, et oleme olemas, teeme tööd, vaatame tagasi edusammudele, oleme terved või haiged; sellest ei piisa, me mõtleme kõige üle ka järele. Me küsime, millist mõju avaldame teistele, miks ja mille pärast oleme olemas, mille nimel teeme tööd või oleme haiged. Säärased mõtted võivad teha inimese rõõmsaks ja õnnelikuks, aga ka rahulolematuks, isegi haigeks. Väga sageli muutume iseendale probleemiks. Inimese seesmine maailm on meile niisiis sama reaalne, tegelikult isegi tähtsam kui väline. Sest meie, inimesed, vaatleme välist maailma oma vaatepunktist. Me seame iseenda keskmeks, mille ümber koondub maailm. Võttes kokku need tähelepanekud, mida igaüks võib ka enda kohta teha,

saame öelda: inimene ei ole midagi seesugust, mis on lihtsalt olemas, mitte lihtsalt miski, vaid MINA, mis tugineb iseendale ja on endast teadlik. Inimese keskpunkt on temas endas, ta asub iseeneses. Seetõttu ei saa inimene kunagi olla paljalt number, juhtum, mingi väljavahetatav osake suures maailmaprotsessis. Iga inimene on ainulaadne, omapärane, kordumatu. Ta ei tohi kunagi muutuda vahendiks, olla 'millegi jaoks', inimene on iseene jaoks. Sellega oleme jõudnud persooni ehk isiku *esimese* olemusliku tunnusmärgi juurde: **persoon ei ole lihtsalt miski, vaid MINA, mis asub iseeneses ja on enesest teadlik.**

Sellele esimesele väitele peame kohe lisama *teise*. Meie, inimesed, oleme seotud teiste inimestega. Enamik meist ei talu pikka üksiolekut ja üksindust. Me vajame teisi inimesi, kellega end jagada, kes meid kinnitaksid ja julgustaksid, aga ka avardaksid ja rikastaksid. Kui MINA sulgub egoistlikult iseendasse, siis muutub ta vaeseks ja õnnetuks. Niisiis on MINA alati seotud SINAgaga ning need kaks asetsevad omakorda suuremas MEIE maailmas. MEIE tähistab perekonda,

sõpru, kooli- ja töökaaslasi, kogudust, riiki, kogu inimkonda. MINA on alati sõltuv sellest, et talle jäetaks teiste poolt vaba ruum, et teda tunnustataks isikuna. Üksikisiku vabadus on niisiis konkreetsetelt võimalik ainult üldise vabaduse, üldise õigluse ja rahu puhul. **Inimene oma ainulaadsuses on ühtlasi ühiskondlik ja poliitiline olend.** Olemasolu saab täielikuks olemises koos teistega ja teiste jaoks.

Nõnda asetseb inimelu MINA ja SINA vahelises, MINA-MEIE vahelises pinges. See pinge on vältimatu. Ainult MINA tähendaks egoismi, ainult MEIE kollektivismi. See viitab sellele, et inimesiku juurde kuulub veel *kolmas* dimensioon. Viimane on isegi kõige tähtsam ja põhilisem, sest hoiab koos kaht eelmist. Pean silmas inimese täitmatust, rahulolematust, pidevat otsimist ning janunemist enama järele. See võib avalduda primitiivsel moel, kui inimesed tahavad üha enam omada, saavutada või ihaldavad üha enam naudingut, mõjuvõimu ja austust, muutudes aga seejuures vaid rahulolematumaks ja rahutumaks, seesmiselt tühjaks ja õõnsaks. Püüd enama poole võib väljendu-

da ka inimese teadmisanus, väsimatus tõe otsingus või ka lakkamatus töös parema ja õiglasema maailma nimel. Ent püüd enama poole võib väljenduda ka negatiivselt, argielu kohutava tühjuse ja pinnalisuse kogemuses. Neid erinevaid avaldusvorme ühendab see, et inimene otsib enamat, ületab iseend ja maailma, jõudmata seejuures kunagi lõpule. Inimestena ei ole me kunagi valmis, vaid alati teel, see on minek avatusse ja nähtamatusse, seiklus ning sügav saladus. **Me nimetame seda lõpmatut avatust ja iseenese ületamist transtsendentsiks.** Viimane kuulubki kolmanda dimensioonina lahutamatuult inimesiku juurde.

Nõnda ei asetse inimene mitte ainult MINA, SINA, MEIE vahelises pinges, vaid ka lõpmatuse ja lõplikkuse vahel. Ta on konkreetne, ainukordne inimene ja samas lõpmatult avatud maailmale. **Mõlemad - ainukordsus ja avatus - eristavad inimest teistest elusolenditest.** Mõlemad koos moodustavad inimesiku väärikuse. Ent avatus tekitab ka hirmu - see on meil kõigil nahas. See hirm ei tähenda lihtsalt ärevust mõne eksami eel või mõnes muus kriitilises

situatsioonis. Sellistel juhtudel võib hirmu objekti selgelt määratleda. Inimese tegelik hirm tuleneb meie olemise põhimõttelisest kindlusetusest. See hirm jõuab haripunkti surma palge ees, mil ei ole enam võimalik „edasi lükata“ küsimust: *Mis on inimene? Kes olen mina? Mis on minu mõte ja tugi?*

Kas Jumal on?

Inimene on ilmselgelt selline mõistatus, mille vastust tema ise ei tea. **Religioosse inimese jaoks on vastus sellele inimeseks olemise küsimusele Jumal ise.** Usu veendumuse järgi saab inimene olla isik ainult seetõttu, et Jumal on tema SINA; ainult seetõttu, et Jumal on isik. Usu veendumuse järgi on ainult Jumal vastus küsimusele, kust on inimene pärit ja mis on tema eesmärk. Alljärgnevas tahaksime mõlemat lühidalt põhjendada ja selgitada.

Kui küsin endalt, kust ma tulen, siis võin sellele küsimusele anda palju vastuseid. Moodsa teaduse abiga on meil tänapäeval palju täpsemad teadmised nii üksikinimese

kui ka inimkonna kui terviku päritolu kohta. Võib esitada üha üksikasjalisemaid küsimusi: Kust tuleb inimene? Kust tuleb elu? Kust tuleb maailm? Lõpuks jõutakse välja algaatomi või algmateeria juurde. Ent ainuüksi viitamine algmateriale ei selgita veel midagi. Sest kust see õieti tuleb? Niisiis pole küsimus ainult selles, *kuidas* on maailm tekkinud, vaid ka selles, *miks* üleüldse miski on. Päris kindlasti ei ole maailma eksistentsi piisav põhjendus temas endas. **Maailm viitab sügavamale põhjusele, mis elab ja eksisteerib iseenesest. Seda täiuslikku iseenesest eksisteerivat Olemist nimetakse religiooni keeles Jumalaks.** Niisiis ka maailma põhjus/alus on ainuüksi Jumalas; temata oleks maailm alusetu ja seega mõttetu. Temata ei olekski midagi. Seepärast näeb Piibel kõikjal maailmas Jumala jälgi ning maske. Selle järgi saab nähtamatut Jumalat nähtavas maailmas tunnetada, on ju kogu maailm Jumala auhiilguse peegeldus.

Jumal on vastus mitte ainult inimese päritolu, vaid ka inimese eesmärgi ja mõtte küsimusele. Me nägime juba, miliste pingete väljas asub inimese elu. Ühelt

poolt on inimene läbinisti lõplik olend, sõltuv ja ohustatud teda ümbritsevast loodusest, surma valduses. Teisalt on inimeses ka midagi *tingimatut* ja *absoluutset*. Näiteks südametunnistuse hääl, mis meis ikka-jälle manitsevalt, noomivalt, tunnustavalt räägib. Paljud moraalinormid on küll ajalooliselt tingitud, kuid tingimatu on põhimõtteline nõue teha head ja pöörduda kurjast. Peaksime lakkama olemast need, kes me oleme, kui me ei tõstaks protesti näiteks süütu lapse tapmise vastu. Me ei saa loobuda lootusest, et selline tapja lõpuks ei võidutse oma süütu ohvri üle. Kui me ka ei leia maailmas täielikku õiglust, ikkagi ei tohi me lakata püüdemast selle poole. Tingimatu ja absoluutne on peale südametunnistuse hääle ka inimestevaheline armastus. Armastatud inimene võib kõik uueks muuta. Ühe õndsas silmapilgu jooksul möödub kõik aeg, puudutame igavikku, olles ise ajas. Kas see kõik peab siis lõpus tühjaks osutuma? Kas siis meie igatsus ja lootus on mõttetud? Kas peame neist lahti ütleva ja nad unustama?

Jällegi jõuame samale tulemusele: kui inimese elu ei ole viimselt mõttetud ja

absurdne, siis on see võimalik ainult juhul, kui meie absoluudi-lootusele vastab tegelik absoluut, kui meie küsimused ja otsingud on Jumala kutse kaja ja peegeldus. Säilitada asjade absoluutsus ilma Jumalata tähendaks kaduva inimese ülbust. Ainult sel juhul, kui Jumal on ja kui ta meid tingimatult tunnustab, saame meiegi iseend ja teisi tingimatult tunnustada. **Ainult siis, kui Jumal on, on võimalik uskuda, et elul ja maailmal on mõte.** Sellise usuta ei saa keegi elada, armastada ja tööd teha. Seepärast on otsustamine Jumala kasuks otsustamine ka inimese kasuks. Kui aga Jumal oleks surnud, oleks viimselt inimenegi surnud. Seepärast on inimese lootus, et Jumal elab.

Kes on Jumal?

Vaevalt on ühtki teist sõna ajaloo käigus nii palju kuritarvitatud kui sõna Jumal. Sageli on Jumala nimel peetud sõdu, kaitstud õiglusetust, materdatud teaduse saavutusi, piiratud inimese vabadust, teda ära kasutatud. Seetõttu seostub sõnaga Jumal mitte

ainult suur lootus, vaid ka suur süü, sest inimesed on ikka-jälle kasutanud Jumalat omaenda eesmärkidel. Nõnda on Jumala palet väga sageli moonutatud. Tihti on see inimese silmis saanud pea deemonliku lõusta. Niisiis peame küsima: kes Jumal tegelikult on?

Esmane vastus sellele küsimusele ei saa olla muud kui: **Jumal on põhjatu saladus.** Ükski inimene ei ole teda eales näinud. Ta ei ole objekt, keda saaks teiste objektide sarnaselt 'kindlaks määrata'. Jumal ei ole nii, nagu teised asjad või ka inimene maailmas olemas on. Ammugi pole ta see pika valge habemega vana mees, kellena teda sageli kujutatakse. Ta ei ole kusagil 'seal ülal'. Samuti ei ole Jumal 'lünkade täitja', kellele toetutakse siis, kui inimese mõistus on otsas. Piibli järgi asub Jumal ligipääsmatus valguses.

Seetõttu purunevad inimkujutelmad Jumalast ikka uuesti Jumala saladuse vastu. Alati valitseb oht, et seame Jumala asemele endatehtud puuslikke, oma soovide ja igatsuste täitumise. Jumala saladus on aga sügavam ja suurem kui inimese

saladus. Seepärast on Jumal lõpmatult suurem kui kõik meie kujundid, mõisted, mida endile tema kohta teeme. Ometi ei saa me Jumalast teisiti kõnelda kui inimkeeles – kujundite, võrdluste ja mõistete abil, mida võtame oma inimlikust kogemusest. Kui meie kõne Jumalast poleks üleüldse seotud teiste kogemuste ja mõistetega, ei oleks meil sellega midagi peale hakata; see oleks siis vaid sõnade jada, mis ei sisaldaks mingit inimesele mõistetavat tähendust. Ent rakendades oma inimkujundeid ja -mõisteid Jumalale, peame need enne *puhastama* kõigist lõpliku piirangutest. Peame olema teadlikud, et nad käivad Jumala kohta lõpmata täiuslikus tähenduses, mis ületab kõik meie kujutelmad ja mõisted. Igale sarnasusele meie mõistete ja Jumala vahel vastab veelgi suurem erinevus. **Jumal on viimselt see, kellest kõrgemat ei saa mõelda; ta on isegi suurem kõigest, mida saab mõelda.** Jumal on nii suur valgus, et pimestab meie nõrku silmi. Nõnda võib juhtuda, et sageli arvame end olevat pimedas öös, kuigi tegelikult ehk just sellistel süngushetkedel oleme Jumalale kõige lähemal.

Kõik meie mõisted ja kujundid, mida kasutame Jumala kohta, on seega midagi teeviida taolist. Ükski neist ei „sisalda“ Jumalat. Pigem juhatavad nad meid teel Jumala juurde. Nende ülesanne on juhatada meid saladuse juurde, et oleksime valmis alati kuulama seda, mida Jumal meile oma sõna ja toimimise läbi ajaloos öelda tahab.

Vana ja Uus Testament tunnistavad igal leheküljel sellest, et inimene Jumalat otsides ei jookse tühjusse. Pigem tuleb Jumal temale vastu. Jumal ei asu ulatamatus kauguses, vaid ta on inimese Jumal ning annab endast teada oma sõna ja toimimise läbi ajaloos. Tema kutsub Aabrahami, Moosese ja prohvetid; tema pöördub sõbrana meie poole, et meid kutsuda ja vastu võtta osadusse temaga. Kui Mooses põleva põõsa juures tema nime küsib, saab ta vastuseks: „Ma olen see, kes ma olen.“ Piibli Jumal on seega see Jumal, kes on koos meiega ja meie jaoks, kelle poole võib hüüda igas hädas.

Jeesuses Kristuses on Jumal end lõplikult näidanud inimese Jumalana. Temas on Jumal ilmutanud täiesti inimlikul viisil oma headust ja inimsõbralikkust. **Uue Testamendi**

järgi on Jeesuse Kristuse isikus Jumala pale nähtavaks saanud (Jh 14,7-9). Ta on täiesti ainulaadsel viisil Jumala Poeg, kes on meile Jumalat ilmutanud kõigi inimeste Isana. Nõnda kuulutab Jeesus meile Jumalat Isana, kes laseb päikesel paista nii heade kui halbade peale, vihmalt sadada õiglaste ja ülekohtuste peale. Tema otsib seda, kes on kadunud, ja rõõmustab iga pöördunud patuse üle. Ta hoolitseb isegi rohuliblede eest väljal, lindude eest taevas ning veelgi enam inimese eest. Seepärast õpetab Jeesus meid paluma: „Meie Isa.“

Lõplikult saab Jumala armastus ja usatus inimese vastu ilmsiks seeläbi, et Jumal ei jäta Jeesust, oma Poega surmas, vaid äratata ta uuele elule. Jeesuse äratamine surmast on alus ja algus kõigi inimeste äratamiseks surmuist. Seega on Jumal end Jeesuses Kristuses näidanud elava Jumalana, kes ei soovi mitte inimese surma, vaid elu. Uus Testament võtab selle kokku lausega: „**Jumal on armastus.**“

Kuid jutuga Jumala armastusest ei tohiks kaasneda see, et Jumal nõ. tehakse kahjutuks. Ta ei ole „armas Jumal“ ses lihtsameelses

tähenduses, nagu me tavatseme seda väljendit kasutada. Piibli järgi on Jumal ka **püha, õiglane ja kohutmõistev Jumal**. Sealjuures pole kuulutus Jumala õiglusest ja Jumala armastusest omavahel sugugi vastuolus. Jumala kohtu kuulutusega saab Jumala armastuse kuulutus oma täieliku tõsiduse. Jumal ju ei armastaks meid inimestena, kui ta ei tunnustaks meie vabadust. Seepärast Jumal inimese Jumalana ei saa inimese kurjast teost mööda vaadata ning teha nägu, justkui polekski seda olnud. Kuna ta võtab inimest tõsiselt, saab ta temale andestada üksnes juhul, kui too pöördub ning võtab vastu Jumala lepituse. Kuna Jumal armastab inimest, on ta ühtlasi tingimatu kindlus ebaõigluse, viha ja vale vastu. Jumala õigluse ja pühaduse teadmine ei peaks seetõttu inimeses hirmu tekitama, vaid talle lootust andma. Lisaks teeb see teadmine, et lõpus on kõik võrdsed, sest kõik peavad vastutama iseenda eest ning kohut mõistetakse sõltumata isikust, seesmiselt vabaks ning sõltumatuks kehtivatest mõõdupuudest ja valitsevatest tõekspidamistest. Seepärast on piibellik kuulutus Jumalast viimselt

vabaduse kuulutus ning üleskutse selle maailma puuslikest lahtiütlemiseks.

Kas Jumal on persoon?

Piibelliku jumalapildi järgimine võib vabastada ühe küljest, valedest, vahel isegi deemonlikest Jumala-kujutlustest. Tänapäeva inimestena on meil aga piibelliku jumalapildiga veel palju raskusi. See jumalapilt pärineb ajast, kui Jumalast kõneldi palju vabamalt ja enesestmõistetavamalt kui see on tänapäeval teaduse ja tehnika arengu põhjal võimalik. See jumalapilt on osa – tänapäeval müütiliseks nimetatud – maailmavaatest, mil inimesed teadsid veel asjade tegelikke põhjusi ja seepärast pidasid Jumalat tegevaks seal, kus meie arvame toimivat loodusnähtusi ja -seadusi. *Kas suudame veel üldse tõsiselt võtta mõtet, et Jumal räägib ja toimib maailmas, nagu Piibel sellest tunnistab? Kas suudame tänapäeval veel Jumalat isiku ehk persoonina kujutleda?*

Viimastel aastakümnetel on tekkinud teoloogiline suund, mis kuulutab: ka meie kristlased peame tunnistama, et Jumal on

meie muutunud ühiskonnas ja kultuuris surnud. Enam ei vaja me maailma ja inimese seletamiseks hüpoteesi „Jumal“. Tänapäeval ei kehti enam piibelliku maailmapildi enamvähem enesestmõistetav eeldus, et on olemas Jumal, kes on mingil kombel seotud maailma ja inimesega. Jumal ei ole mingi omaette olend maailma kõrval või kohal. Jumal on meie jaoks tingmärk tegelikkuse sügavuse kohta, selle kohta, mis meid tingimatult puudutab, abstraktsioon selle kohta, et persoonil on maailma struktuuris üldkehtiv tähendus, et isikutevahelistel suhetel on meie jaoks viimne tähendus; ta on niisiis teatud laadi inimlikkus. Jumalal ei ole meie kurtmise kuulamiseks muid kõrvu ega meie aitamiseks muid käsi kui meie endi inimkõrvad ja -käed.

Niinimetatud *Jumal-on-surnud* teoloogia tabas küll õigesti ära, et tänapäeva ateismil võib olla selitav mõju usule Jumalasse. Mitte ainult seetõttu, et ateism juhib tähelepanu naiivsetele kujutelmadele Jumalast ja tema toimimisest, vaid ka sellepärast, et Jumal ei või kunagi muutuda jagamata, enesele hoitud armastuse õigustuseks. Kuid selle

teoloogilise suuna peamisi jooni tuleks siiski eitada. Mitte ainult et Piiblist võetakse välja mõned maailmapildist tingitud kujutlusviisid, vaid taganetakse ka Piibli tuumast. Piibli järgi saab ainuüksi see elav Jumal, kes on iseeneses ja iseenesest, olla tegelikkuse läte, vastus inimese päritolu küsimusele. Tema üksi on pidepunkt ka siis, kui kõik maailmasisesed võimalused on ammen-datud – näiteks surmas. Tema üksi saab olla vastus küsimusele inimese eesmärgist. Niisiis peame Jumalast mõtlema kui realiteedist, kes **on iseeneses ja iseenesest**, hõlmab kõike olemasolevat ja on koguni – nagu ütlevad keskaja teoloogid – **olemine ise**.

Neid ülimalt abstraktseid väiteid peame järgnevas konkretiseerima lähtudes Piibli tunnistusest. Sest Piibel tunnistab: Jumal ei ole asi, meie käsutuses olev objekt, ta ei ole mingi malereegli taoline maailmakord ega mingi maailma elutu algpõhjus. Piibli järgi on Jumalal *nimi* ja see tähendab: **Jumal ei ole 'miski', vaid Mina, Tema, Sina**. Ta kõneleb meiega ja toimib ning laseb meil teda kõnetada ja tema poole hüüda. Jumal on niisiis isikuline olend. Sest ainult isik on

täielikult iseeneses, on kordumatu ja ainulaadne ning sellest hoolimata või ehk just selle tõttu vaba pöörduma teiste poole ning suhtestuma teistega. Muidugimõista ei ole Jumal isik selles piiratud mõttes, nagu meie, inimesed, seda oleme. Ka mõiste 'isik' kohta käib see, mida ütlesime juba kõigi mõistete kohta üldiselt. Kui kasutame mingit mõistet Jumala kohta, peame selle enne puhastama kõigest lõplikust ning andma sellele ülimalt täiusliku tähenduse. Ka isiku-mõiste puhul jääb erinevus siiski suuremaks kui sarnasus. See ei tähenda aga, et Jumal oleks vähem 'persoon' kui meie, vaid et ta on seda lõpmatult suuremal määral. Ta on persoon jumalikul moel. See tähendab: ta on täiesti ainulaadne, ta on iseeneses ja iseenesest ning samas lõpmata avatud, kõikehõlmav. Nii mõistetuna ei kahjusta mõiste 'persoon' Jumala lõpmatust; ei tühista Jumala mõistetamatut saladust, hoopis toob selle esile.

Kuna juba andsime mõistele 'isik' kõrgeima tähenduse, ei ole enam mõtet öelda, et Jumal on üleisikuline. Jumala isikulisuse eitamine või hägustamine viib eksiteele. See loob teistsuguse evangeeliumi pühak-

irja tunnistuse kõrval. See muudab Jumala asjaks, õndsuskuulutuse üldiseks maailmavaateks, millest pole mitte kellelegi kasu, sest isik otsib justnimelt isikut. **Ainult siis, kui Jumal on absoluutne persoon, oleme meie isikutena täielikult tunnustatud.** Seepärast ei saa öelda: Jumal ei ole põhimõtteliselt midagi enam kui väljend inimestevahelise hea läbisaamise kohta, teatud laadi humaansus. Armastus Jumala vastu on küll tihedalt seotud ligimesearmastusega, ent kuidas saame meie inimestena üksteist tingimatult armastada, kui me mitte enne poleks kogenud Jumala tingimatut armastust? Just seeläbi oleme võimelised armastama. Ainult siis, kui Jumal meid tingimusteta omaks võtab, saame meiegi üksteist tingimusteta omaks võtta. Seepärast ei piirne kristlik usk horisontaaltasandiga, selle juurde kuulub olemuslikult ka vertikaalne suund. **Jumala isikuline loomus on iga inimese isikuks-olemise alus.**

Kus kohtame Jumalat?

Väide, et Jumal on isik, on mõttekas vaid siis, kui sel on meie maailmas ja elus mingi konkreetne tähendus. See on veel üks keerdküsimus meie vahekorras Jumalaga. Meie argielu on enamjaolt läbini profaanne. Oleme sunnitud ilmalikult mõtlema; plaanima ja tegutsema, justkui Jumalat polekski. *Meie ilmalikustunud maailmas valitseb tohutu jumalatus.* Ent just see peab meid ajendama veelgi tõsisemalt tegelema Jumala saladusega.

Nagu öeldud, kuulub Jumala isikulisuse saladuse juurda Jumala täielik ainulaadsus ja võrreldamatus. Ei ole teisi jumalaid tema kõrval. Sageli väljendame seda Jumala ainulaadsust öeldes: Jumal on maailmaülene. Seda ei tohiks mõista ruumilises mõttes. Jumal ei ole „kusagil kõrgel“ taevas, teispool pilvi. Pigem tähendab see, et **Jumal on täiesti erinev maailmast, suurem, võimsam, saladuslikum.** Ta ei piirne selle maailmaga, vaid ületab maailma tegelikkuse. Ta on kõigest üle ja teda ei tohi millegagi siit maailmast segi ajada. Seepärast ei ole Jumal

kunagi vahetu vastus maailmasisestele küsimustele (näiteks teaduse, poliitika val- las). Jumalat ei tohi kunagi seada maailma- siseste põhjuste asemele. Jumala tegutsem- ine maailmas kuulub nõ. teisele tasandile kui loodusseadused ja inimtegevus. Seda nimetatakse *Jumala transtsendentsuseks*. See, kes võtab tõsiselt Jumala teispoolt, eri- stab Jumalat ja maailma, saab ja võib mõista maailma täiesti ilmalikult ning tähele panna maailmasiseseid seaduspärasid. Kes aga asetab Jumala maailma- ja inimesepärase asjade kohale, asendab usu ebausuga, mis pole mitte lihtsalt usu moondunud vorm, vaid vastand usule Jumalasse.

Jumala isikulisuse juurde ei kuulu mitte ainult tema ainulaadsus, vaid ka tema lõpmatus. Teda ei piira miski, ta läbib ja hõlmab kõike. Ta on piiritu, lõpmatu, kõikjalolev. Seepärast on Jumal meile alati lähedal. Eelkõige kohtume temaga teiste inimeste kaudu. Võime teda kohata nii tavalistes kui ka ebatavalistes sündmustes. Temas me elame, liigume ja oleme. Seda nimetatakse *Jumala immanentsuseks*. Kes seda (immanentsi) tähele paneb, sellele

avaneb tegelikkus just oma ilmalikkuses täiesti uuel moel. Siis ei ole tegelikkus enam nii kohutavalt tühi, õõnes, pealiskaudne, puhtalt funktsionaalne, külm ja ühedimensiooniline. Maailm saab sügavuse, avaruse ja kõrguse, on mõtestatud ning täidab inimese kõigi probleemide kiuste sügava rahuga, mis ületab olemise hirmu.

Niisiis võib Jumala isikulisust mõista kahtmoodi valesti. Ühelt poolt võib Jumala samastada maailmaga (panteism) või siis, teisalt, asetatakse Jumal lõputusse kaugusse, justkui poleks Jumalal ja maailmal midagi ühist (deism). Ainult siis, kui ühtviisi arvestame nii Jumala lähedust kui kaugust, mõistame Jumala isikulisuse põhjatut saladust, kes ise ületab maailmas ka kõige suuremat ja on ometi kohalolev kõige väiksemaski.

Kuid pärast neid selgitusi jõuame uuesti küsimuse juurde: *kus on Jumal?* See küsimus teravneb veelgi, kui seame silme ette selle maailma süütu kannatuse, õiglusetuse, viha ja vae. Kus oli Jumal Auschwitzis, Hiroschima ajal...? Kuidas saab uskuda Jumalat, kes on kõiketeadev ja samas kõikvõimas, kel on võimalus kõike muuta? Kas pole see

veenvaim põhjendus, et sellist Jumalat ei saa olemas olla? Need küsimused on üsna ammused. Juba Hiiob Vanas Testamendis nuriseb Jumala üle oma saatuse pärast ning isegi Jeesus hüüab ristil: „Mu Jumal, mu Jumal, miks sa mind maha jätsid?“ Ühest vastust sellele küsimusele ei ole võimalik anda. Sellest ei oleks meil ka mingit kasu. Kurjus on tume mõistatus. Ent kui Jumal tahaks kõike kurja hävitada, peaks ta hävitama ka inimese vabaduse. **Kuna Jumal tahab, et inimene oleks vaba, peab ta enda peale võtma ka inimese vabaduse riski.** Sellega ei saa siiski kurjust õigustada ega küsimust lahendatuks pidada. Vastupidi, maailma kurjuse tõttu on Jumal meie ainus lootus, et headus ei ole lõpuks asjatu ja et tapja ei võidutse lõpus oma süütu ohvri üle.

Tegelik ja viimne vastus on meile antud *Jeesuses Kristuses*. Temas on lõplikult ühinenud Jumala lähedus ja kaugus. Temas on Jumal saanud üheks meie seast, lakkamata siiski olemast Jumal. Peale patu on ta kõiges meie sarnane, ka inimelu kõige suuremas hädas, ka kannatuses ja surmas. Kuid tema läbi on ka kannatus ja surm muu-

tunud – ülestõusmiseks uuele elule. Sellega on ilmseks saanud, et põhimõtteliselt ei saa olla olukorda, mis oleks täiesti jumalatu ja eemal Jumalast. Miski ei saa meid lahutada Jumala armust. Niisiis Jeesuse Kristusega ei lahendata valu ja surma mõistatust, küll aga heidetakse sellele valgust lootusega Jumalale. **Temas saab Jumala ja inimese saladus lõplikult ilmseks. Temas saame Jumalat kohata.**

Kuidas Jumal on?

Ikka-jälle on inimesed, kes on Jumalat kogenud, püüdnud tungida sügavamale Jumala saladusse. Kõige selgemalt on varjatud Jumal ilmutanud oma seesmise saladuse Jeesuse Kristuse kaudu. Ta on end näidanud kui Isa armastus, mis saadab Jeesuse Kristuse, oma Poja, et teha meid Püha Vaimu läbi Jumala lasteks. Sellega on saanud ilmseks: **Jumal ei ole üksildane olend. Jumal on üks kolmes isikus.** Sellele saladusele saame siinkohal vaid viidata, teisal tuleks seda lähemalt käsitleda.

Siinkohal on eesmärgiks näidata, et Jumala isikuks-olemine sarnaneb meie olemisega ning ometi on sellest täiesti erinev. Nimelt eksisteerib tema lõputult täiuslikumal moel Mina, Sina ja Meie suhetes. Ainult seetõttu, et Jumal iseeneses on armastus Mina, Sina, Meie vahel, saab ta pöörduda meie poole armastuses, kõnetada meid isikuna ning ühendada meid. Seda tehes lepib Jumal inimesi iseenesega ning omavahel. Seepärast on tunnistus Kolmainu Jumalast õndsuse alus ja kokkuvõte.

Mida tähendab uskuda Jumalasse?

Mis on usk, seda selgitab Piibel eelkõige *Aabrahami* näite varal. Aabraham elab Uuris Kaldeamaal, ühel päeval kutsub Jumal teda: „Mine ära oma maalt, omast sugukonnast ja isakojast maale, mille ma sulle näitan!“ (1Ms 12,1) Aabraham asub teele. Ta riskib kõigega: koduga, majapidamisega, koguni omaenda pojaga. Ta muutub kodutuks Jumala tahtel ning tema tulevik on täiesti teadmata. Ta toetub ainult Jumalale ja tema sõnale, ta

loodab hoolimata kõigest ning nõnda saab temast *usklike isa*.

Usk on niisiis midagi enam kui lihtsalt kõrvaltvaatajana Jumala olemasolu teadmiseks võtmine. Usk puudutab meid endid, inimeksistenti mõtet, meie maailma tähendust. Usu puhul peame vastama küsimusele, millele rajame oma elu, milles otsime oma eksistenti alust ja eesmärki. Usklik inimene on see, kes usaldab Jumalat ja tema sõna ning rajab oma elu Jumalale. Ta tunnistab oma mõistusega, et Jumal on ja et ta on inimese Jumal, ning oma tahtega annab ta end täielikult Jumala hooleks, ta armastab teda kõigest hingest. **Usk on niisiis inimese kui terviku akt.** See hõlmab nii mõistust kui tahet, see on tunnistus Jumalast, mis antakse kogu oma olemasoluga. Jumalasse uskuda tähendab asuda Aabrahami kombel teele ja seejuures mitte usaldada nähtavat, võimalikku, käepärast. Kes usub Jumalasse, toimib tavapärasest erinevalt. Ta usaldab, et Jumal on ainus alus, millele toetuda, ja ainus pidepunkt. Usk tähendab, et ütleme Jumalale aamen, ühes kõige sellest tulenevaga. **Kes tõeliselt usub Jumalasse, selle elu muutub.**

Jumal saab temale ainsaks ja kõigeks, sest ta teab: ainuüksi Jumalast piisab.

Usk Jumalasse väljendub erinevalt. Esmane usu väljendus on, et inimene laskub Jumala ees põlvili ning kummardab teda, nagu Mooses põleva põõsa juures. Kummardamine, kiitus, ülistus ja tänu on usu peamised väljendused. Ülistusele lisandub palve. Me ei võtaks Jumalat tõsiselt, kui me poleks veendunud, et ta saab meid aidata konkreetsetes rasketes olukordades ja et me tohime temalt seda abi paluda. **Palve pole seega mitte midagi muud kui sõnades avalduv usk**; see on usu kõige tõsisem vorm. Kuna me usu läbi teame, et Jumal meid ja ka kõiki teisi tingimatult vastu võtab, peab usk siiski ka *teoks* saama. *Armastust Jumala vastu* ja *ligimesearmastust* ei saa lahutada. Seepärast ei tohi usu ja palvega kunagi välja vabandada ligimesearmastuse unarusse jätmist. Pigem peavad need, kes Jumalasse usuvad, tegudega tunnistama Jumala armastust inimeste vastu.

Kui usk Jumalasse saab nähtavaks tegudes, ei ole see mingi eraldi tegu inimese muude tegude kõrval. Pigem hõlmab usk

Jumalasse kogu inimese elu. Usk annab elule suuna ja mõtte, toe ja kaitstuse. Seepärast ateism ei eksi viimselt mitte ainult Jumala, vaid ka inimese suhtes. **Ainuüksi Jumala saladus on vastus inimese saladusele.**